

Todo o que (non) aprendín de sociolingüística durante a pandemia

Carlos Negro Romero

IES Plurilingüe de Ames (Bertamiráns)

carlosnegro82@gmail.com

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN

ISSN: 1132-8932

Páx. 62-64

En 2020 chegou a COVID-19 ás nosas vidas e converteu a irrealidade nunha certeza e o cotián en algo extraordinario. Alterouno todo ou case todo e deixou-nos unha sensación de asombro e incerteza, combinada coa angustia de sentir de preto os efectos dunha pandemia que non só ameaza a nosa saúde, senón tamén o noso estilo de vida, a nosa forma de estar no mundo e de relacionarnos cos demais.

Neste contexto, *a priori* pode resultar interesante formularse en que afectou esta *nova orde social* marcada pola supresión de actividades e proxectos colectivos ás políticas relacionadas coa promoción e uso do galego. Mais neste campo, por moitas voltas que lle dou á cabeza, coído que non sucedeu nada novo baixo o sol e que seguimos, desde unha perspectiva de conxunto, na mesma liña de monótona anormalidade que uns definen como concordia lingüística (a famosa *liberdade* para escoller idioma) e outros entendemos como un acelerado proceso de substitución lingüística (esa mocidade que estuda galego, pero de modo maioritario non o fala).

Atreveríame a dicir que a terminoloxía relacionada coa COVID-19 é unha excelente metáfora da situación social que afecta ao uso do galego. Pois se hai un concepto que se poida aplicar con rigor cartesiano á política lingüística da Xunta é a de *confinar o galego* dentro duns límites sociolóxicos moi concretos, que se moven entre un sentimentalismo anestesiante e unha lóxica liberal que apela á lei do máis forte: o inglés primeiro, o español sempre, o galego cando non estorbe. E se alguén se rebelaba contra a orde establecida, axiña aparece o *mantra* da imposición, dos negacionistas que se laian se lles poñen diante un sinal de tráfico en *dialecto autonómico* e impiden que lle apliquemos ao galego unha vacina eficaz que potencie o seu sistema inmunitario ante a ameaza de extinción.

Neste contexto pandémico, e tomando como modelo a pedagogía do colectivo *Ronseltz*, permitan que lles arrebole unha serie de *pedradas* sobre a situación da lingua. Fagan, pois, o favor de poñer o casco antes de seguir adiante, pois non quixera ter que responsabilizarme dos

danos colaterais provocados por un impacto ocasional do discurso contra as súas cabezas. Xa saben, quen avisa, non é traidor, e esta man xa agarrou o croio.

PEDRADA Nº 1: QUEN FABRICA MÁSCARAS CONTRA A GALEGOFOBIA?

Hai moitos museos en Galicia, incluídos os da desmesurada Cidade da Cultura. Pero bótase en falta un **Museo da Galegofobia** que permita exhibir ante a cidadanía todas esas mostras de desprezo cara ao galego que forman parte da vida cotiá e que se reproducen como un andazo igual de contaxioso que a COVID-19.

Para ser fieis á actualidade, na sala principal dese museo habería que dedicar unha exposición permanente ao decreto do plurilingüismo, marabilloso concepto abstracto que seduce como o fulgor dun diamante. Unha *idea forza* que a Xunta de Galicia espallou con entusiasmo, nesa cruzada evanxelizadora do inglés, que, a fin de contas, é a lingua franca da globalización, o código do *selfie* e do Instagram, das *influencers* con millóns de seguidores. Concederlle máis espazo ao inglés no ensino e encher as clases de ordenadores baratos: acaso existe mellor proxecto educativo para Galicia? E se nos pinchamos cun toxo, laiámonos en inglés? É iso coñecemento do medio ou deixar o coñecemento a medias?

PEDRADA Nº 2: QUEN NOS SALVA DO SULFATO DA MELANCOLÍA? (BALDO RAMOS DIXIT)

Desde un presente que vivimos como un tempo de absoluta inestabilidade, tendemos a mirar o pasado como un refuxio seguro, un lugar onde as

certezas eran máis nítidas e os principios máis sólidos. Desa melancolía saudosa deriva ás veces un discurso da perda sobre o idioma que, en certo modo, nos paraliza, converténdonos en vítimas contemplativas dun pasado irrecuperable. Non obstante, semella pouco eficaz construír un discurso de futuro sobre a nostalgia dun paraíso que talvez nunca existiu. E falarlles aos estudantes de Secundaria da Idade de Ouro medieval é como convencelos de que os unicornios existen e de que poden cazalos a través dunha aplicación do teléfono móbil.

PEDRADA 3: O GALEGO É UN IDIOMA QUE CIRCULA DE CONTRABANDO

A especialización diglósica do galego non desapareceu; quizais se disimula algo mellor nalgunha contornas *politicamente correctas*, pero á hora da verdade, o español trunfa sen complexos cando hai que falar en serio de saúde, de ciencia, de negocios, de tecnoloxía. O presidente Feijoo e os seus acólitos pseudogaleguistas dominan á perfección ese uso litúrxico dun galego deturpado e anémico. Súmese a iso o autoodio dos vellos prexuízos e o fascismo da ultradereita e entenderán por que os proxectos de normalización lingüística da Xunta non son eficaces. Ou si que o son, se pensamos mal e sospeitamos que forman parte dunha estratexia de extinción perfectamente calculada, a cámara lenta e sen escenas de sangue.

PEDRADA 4: SEN TRAZOS FONÉTICOS, IMPORTA ALGO QUE NOS POÑAN BEIRARRÚAS?

Hoxe en día, en 2021, esforzarse en pronunciar ben o galego constitúe un acto de resistencia política de extre-

ma necesidade. E isto non implica que sexamos intolerantes con aquelas persoas que están a aprender o idioma e tratan de falalo, pois sería moi pouco xeneroso pola nosa parte non alentar o seu esforzo. Pero o que reclamamos é que profesionais da comunicación supostamente formados pronuncien correctamente o apelido do cineasta Óliver Laxe na transmisión dunha gala de cine de igual modo que aprenderon a pronunciar o da cantante Shakira ou dun tal Arnold Schwarzenegger. Porque os sons do galego non son unha rareza exótica, senón un síntoma da diversidade cultural dun Estado que presume de democrático.

PEDRADA 5: O ESQUELETO DUNHA CASA ABANDONADA CHÁMASE ÍTACA

Existe aínda en Galicia unha parte da poboación que asume o idioma como algo propio, sen que iso implique un posicionamento político determinado nin unha conciencia lingüística intencionada. Son xente que fala galego, porque se sente cómoda falándoo, polo menos nun medio familiar e veciñal próximo, e iso abóndalles para o día a día. Dun modo intuitivo, entenden que o galego é de *aquí*, aínda que non reflexionen sobre se ese *aquí* é unha rexión at-

lántica, un eucaliptal australia-
no, unha nación celta ou unha
autonomía resignada. Quizais
esa Galicia non se exprese nas
urnas como algúns intelectuais
pretenden, pero existe e me-
rece respecto. Volvemos a ela
de cando en vez, para as fes-
tas patronais e os enterros dos
parentes, pero as nosas fillas e
fillos medran en urbanizacións
periféricas das cidades onde
os topónimos quedaron sepul-
tados pola especulación urba-
nística. Somos, pois, en gran
medida, cultivos transxénicos

e o idioma tamén paga as con-
secuencias.

PEDRADA 6: O GALEGO É UNHA LENDA URBANA?

Pois parece que si. Para o cír-
culo pechado dunha clase me-
dia que só se mira con agrado
no espello dunha suposta mo-
dernidade consumista e hiper-
tecnolóxica, moi abundante
nos núcleos expansivos das
cidades galegas e das zonas
periurbanas, o galego é unha
especie de artefacto lingüísti-
co inventado polo nacionalis-
mo e fomentado pola Xunta
para amolar nas oposicións e
para regalarlles subvencións a
escritores e cineastas que non
teñen nada mellor en que en-
redar. Esa cidadanía é a que
decide crer no mito da impo-
sición do galego, que acepta
con entusiasmo evanxelizador,
aínda que no mando da tele
poida escoller cen programas
que só emiten en castelán, ou
aínda que non teña escoita-
do unha palabra en galego en
vinte quilómetros á redonda
do lugar onde habita. Pero os
prexuízos, como as malas her-
bas, *son moi malos de arrin-
care*, e agroman rápido onde
o terreo xa está previamente
estercado.

PEDRADA 7: PRECISAMOS UNHA GRETA THUNBERG DO IDIOMA

Si, este é un titular efectista,
un reclamo publicitario. Pero
vivimos nun universo onde hai
que saber vender o produto e
onde a irrupción dunha mar-
ca nova e orixinal que simbo-
lice unha idea ou un estado de
ánimo, pode inclinar a balan-
za no éxito dunha iniciativa. A
emerxencia climática xa existía
antes de Greta Thunberg
e seguirá existindo despois
dela, pero esta rapaza concen-
trou as aspiracións de cambio
dunha mocidade angustiada
pola perspectiva de herdar un

planeta a piques de colapsar
pola contaminación e a subida
das temperaturas. E iso non é
pouca cousa, abofé.

Como docentes, levamos dé-
cadas tentando concienciar a
nosa mocidade sobre o valor
do galego, enviándolles men-
saxes ben intencionadas e me-
llor argumentadas sobre o que
significa a lingua para o noso
porvir colectivo. Estamos con-
vencidos de que o noso dis-
curso rasca e rasca ben, pero
semella que o fai onde non
proe. E por iso digo que te-
mos que atopar urxentemen-
te unha Greta Thunberg do
idioma. Iso e, de paso, se a
cidadanía dá un paso adiante,
cambiar o goberno a través
do exercicio do voto, máis que
nada por probar outras estra-
texias que aposten a fondo
polo galego máis alá da retóri-
ca de cada 17 de maio.

PEDRADA 8: CANTO PEOR FALES, MÁIS MINUTOS NOS MEDIOS

Collo este croio, vai ser o últi-
mo. Prendo a TVG á hora do
telexornal: coma sempre, Al-
berto Núñez Feijoo predica
arredor da pandemia, ocupa o
centro da pantalla, profesional
e distante, hierático no xesto
e na estratexia. Cando se pon
rigoroso e científico, *en plan
superpresidente*, utiliza o es-
pañol. E se cambia para o ga-
lego case non se nota, porque
os pronomes bailan fóra de si-
tío, as crises derivan en *crisis*
e as ondas de contaxio da pan-
demia son *olas*, pero non de
barro.

E así seguimos, co galego na
UCI e con respiración asisti-
da. ■